

до аналізу нелінійних особливостей цієї динаміки. Розкриваючи аналітичний потенціал зазначених методологічних підходів практичної філософії у цьому питанні, основна наша увага приділяється відповідним оприявленням поліморфного і (полі)концептуального характеру методологічних парадигм самої практичної філософії. Зазначаються наявні плюральні перспективи у розробці оновленого проекту «суспільного договору» XXI століття, їх «ідеологічні» маркери, зокрема через окреслення трансформаційної корозії, яку зазнають і такі структури як «влада», «ідеологія», «права людини» і «демократія» у (пост)класичну добу. Схоже, за наших часів ми маємо частіше вдаватися до дискусій щодо ціннісного виміру суспільного договору. Це пов'язано, насамперед, із процесами трансформації всіх суспільств. Тож, на наш погляд, у сучасному світі трансформовані чинники концептуального поля теорії суспільного договору слід аналізувати кризь його ре-актуалізацію, зміщення смислових домінант і ре-контекстуалізацію засобами практичної філософії.

Список використаних джерел

1. Боргольте М. Як Європа знайшла своє розмаїття. Про середньовічні корені плюральності цінностей // Культурні цінності Європи; за ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта; пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – С.117–172.
2. Вальерстайн І. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире; пер. с англ. П. Курдюкина. – СПб.: Университетская книга, 2001. – 416 с.
3. Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
4. Єрмоленко А. Публіцист як чинник громадянського суспільства в Україні за доби глобалізації // Громадянське суспільство в Україні за доби глобалізації: ціннісно-нормативне та інституційне забезпечення його розбудови. – К.: Інститут ліберального суспільства, 2007. – С.91–107.
5. Кастельс М. Власть коммуникации. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2016. – 564 с.
6. Менке К. Внутрішня природа і соціальна нормативність. Ідея самодійснення // Культурні цінності Європи; за ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта; пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – С.321–372.
7. Основы практической философии: учебник / А. М. Лой, А. О. Баумейстер, Т. І. Яшук та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 531 с.
8. Рудометов В., Робертсон Н. Глобализация, миросистемная теория и сравнительная теория цивилизаций // Сравнительное изучение цивилизаций: Хрестоматия / Сост., ред. и вступ. сл. Б. Ерасова. – М.: Аспект Пресс, 2001. – С.529–523.
9. Філософія прав людини; За редакції Ш. Г'осепата та Г. Ломанна; [пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої]. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 320 с.
10. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Сравнительное изучение цивилизаций: Хрестоматия / Сост., ред. и вступ. сл. Б. Ерасова. – М.: Аспект Пресс, 2001. – С.508–516.
11. Castells M. The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society. – Oxford University Press, 2001. – 300 p.
12. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – N.-Y.: Simon and Shuster, 1996. – 130 p.

References

1. Borg'ol'te M. Jak Jevropa znajshla svoje rozmaï'ttja. Pro seredn'ovichni koreni pljural'nosti cinnostej // Kul'turni cinnosti Jevropy; za red. Gansa Joasa i Klausu Vig'andta; per. z nim. – K.: DUKH I LITERA, 2014. – S.117–172.
2. Vallerstajin I. Analiz mirovyh sistem i situacija v sovremennom mire; per. s angl. P. Kurdjukina. – Spb.: Universitetskaja kniga, 2001. – 416 s.
3. Jermolenko A. Komunikatyvna praktychna filosofija. Pidruchnyk. – K.: Libra, 1999. – 488 s.
4. Jermolenko A. Publichnist' jak chynnyk gromadjans'kogo suspil'stva v Ukraïni za doby globalizacii // Gromadjans'ke

suspi'l'stvo v Ukraïni za doby globalizacii': cinnisno–normatyvne ta instyucijne zabezpechennja jogo rozbudovy. – K.: Instytut liberal'nogo suspil'stva, 2007. – S.91–107.

5. Kastel's M. Vlast' komunikacii. – M.: Izd. dom Vyshej shkoly jekonomiki, 2016. – 564 s.
6. Menke K. Vnutrishnja pryroda i social'na normatyvnost'. Ideja samodzjshnennja // Kul'turni cinnosti Jevropy; za red. Gansa Joasa i Klausu Vig'andta; per. z nim. – K.: DUKH I LITERA, 2014. – S.321–372.
7. Osnovy praktychnoi' filosofii': pidruchnyk / A. M. Loj, A. O. Baumejster, T. I. Jashuk ta in. – K.: Vydavnycho–poligrafichnij centr «Kyï'vs'kyj universytet», 2011. – 531 s.
8. Rudometof V., Robertson N. Globalizacija, mirosistemnaja teorija i sravnitel'naja teorija civilizacij // Sravnitel'noe izuchenie civilizacij: Hrestomatija / Sost., red. i vstup. sl. B. Erasova. – M.: Aspekt Press, 2001. – S.529–523.
9. Filosofija prav ljudynty; Za redakcii' Sh. G'osepata ta G'. Lomanna; [per. z nim. O. Judina ta L. Doronichevoi']. – K.: Nika–Centr, 2012. – 320 s.
10. Hantington S. Stolknovenie civilizacij? // Sravnitel'noe izuchenie civilizacij: Hrestomatija / Sost., red. i vstup. sl. B. Erasova. – M.: Aspekt Press, 2001. – S.508–516.
11. Castells M. The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society. – Oxford University Press, 2001. – 300 p.
12. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – N.-Y.: Simon and Shuster, 1996. – 130 p.

Horodnytskiy A. V., PhD student of department of English Philology and Philosophy of Language, Kyiv National Linguistic University (Ukraine, Kyiv), andgorodnyt@ukr.net

Strategic perspectives of social contract through the prism of re–contextualization of the project by means of practical philosophy

The article, presented for consideration, builds a strategic perspective of the author's scientific work as research of the problem field of re–actualization of the project of «social contracts» in the context of the growth of influence of the wide circle of polymorphic phenomena, marked by the concept of «globalization», by means of modern practical philosophy. This approach is revealed through structural organization of the research logic, as well as through the generalizing conclusions to it that indicate a range of issues of the topical postclassic receptions of the social contract, in particular, its discourse–ethical substantiation in the context of global transformations of modern society, through the prism of European and Ukrainian practices.

Keywords: social contract, globalization, discourse, practical philosophy, re–actualization, re–contextualization, value.

* * *

УДК 130.122:37.013

Лаврова Л. В.,

кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри виховання та культури здоров'я, Комунальний вищий навчальний заклад «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (Україна, Дніпро), lavrovalarisa0@gmail.com

ТИЛЕСНІСТЬ ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ

У сучасному філософському розумінні найбільше значення має інтерпретація людської тілесності у контексті соціальної сутності людини як продукту культури, водночас і духовної і фізичної. Філософська онтологія стає способом об'єднання різних розділів природознавства й гуманітарних наук, присвячених проблемам людського тіла й тілесного буття. Людина здійснює пізнання не тільки за допомогою особистісного начала, що має духовну природу, але й за допомогою свого тіла. Істинною тіла слід вважати його вітальність, що й визначає значення тілесності для процесу пізнання. На відміну від свідомості, людина почуває й переживає своє тілесне існування лише в сьогоденні часу, у реальному практичному бутті тут і зараз. Тілесність як єдність стійкості й мінливості біологічних і соціокультурних станів людини взагалі відображає будь–який рівень її буття, будучи матеріально–біологічним його фундаментом.

Ключові слова: тілесність, онтологія, теорія пізнання, людина.

У всі часи дослідження власного тіла було важливим аспектом пізнання. Як наукове поняття термін «людська тілесність» з'явився у результаті синтезу знань

природознавчих та гуманітарних наук. Але узагальнене розуміння людської тілесності вимагає філософського розгляду проблеми.

Філософські проблеми тілесності людини досліджуються у роботах С. Віляєвої, Т. Леві, В. Подороги та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних авторів. Існують різноманітні підходи до розуміння тілесності як природної основи людини. Разом з тим визначення особливостей тілесності як предмету філософського дослідження знаходиться на периферії наукових розвідок. Відтак постає завдання визначення специфіки тілесності людини в аксіологічному, онтологічному та епістемологічному вимірах.

Стан дослідження проблеми. Традиційно тіло людини розглядається в якості одного з безлічі об'єктів природи, тобто як певна матеріальна реальність. Наприклад, на думку відомого філософа й педагога В. А. Подороги, тіло людини означає, насамперед, фізичний об'єкт. Це може бути мертве або живе (з фізіологічної точки зору) тіло, але воно не несе життєвості, суб'єктності, духовності. Стан тіла з такої точки зору можна визначити за рівнем властивості йому життєвості, на основі визначення здатності пропускати через себе й відображати різного роду зовнішні й внутрішні енергії [4, с. 12].

Проте загалом серед філософів домінує інтегрований підхід до розуміння людської тілесності. Так, відомий філософ Е. Гуссерль представляв тілесну єдність у вигляді чотирьох основних вимірів: по-перше, тіло як матеріальний об'єкт; по-друге, тіло як живий організм, «плоть»; по-третє, тіло як вираження й зміст; по-четверте, тіло як об'єкт культури. На думку Е. Гуссерля, важливе значення має, по-перше, взаємозв'язок духу та тіла, по-друге, соціальний вимір людської тілесності, що проявляється як «свідомість мого тіла й тіла іншого», і тіло як соціокультурний феномен є інтегруючим стосовно інших його вимірів [2, с. 126].

У цьому ж сенсі Т. С. Леві говорить про людську тілесність, яку розуміє як одухотворене тіло, що проявляється у динаміці й статичності (русі й форми), а також має внутрішню й зовнішню складові. Вона є результатом процесу особистісного розвитку й виражає культурну, індивідуально-психологічну й значеннєву складові унікальної людської істоти [3].

Мета дослідження. У сучасному філософському розумінні найбільше значення має інтерпретація людської тілесності у контексті соціальної сутності людини як продукту культури, водночас і духовної і фізичної. З такої позиції тілесність представляється як сфера реального життєвого взаємовідношення об'єкта й суб'єкта. Але при цьому тілесність охоплює не всю сферу такого взаємовідношення, а лише ту частину, яка структурно визначена, закономірна у своїй будові. У тілесності, як органічній єдності душі й тіла, конститується як основа саме та сторона речей, яка робить їх у різній мірі відстороненим від усього звичайного й повсякденного.

Тілесність прямо пов'язана з реалізацією людського потенціалу розвитку. Всяке «життєве тіло» виступає як певна організація тілесного й духовного простору здоров'я, в основі якої лежить система універсальних «космічних потенцій», головними з яких є потенції буття й небуття, повноти й відсутності людської сутності.

Універсальність тілесних потенцій проявляється і в можливостях інтелектуального розвитку, і у здатності до розширення людської чуттєвості, проте у будь-якому випадку межі прояву тілесних потенцій задаються границями соціального й культурного універсума. Органи людського тіла у цьому сенсі можна розглядати як інструменти соціокультурного розвитку людини, механізми становлення людини як соціальної істоти. Єдність духовного та тілесного виміру людини проявляється передусім у тому, що потенція тілесності у розвитку людини постійно є присутньою у її душі. Однак у сучасному науковому дискурсі буття людини інтерпретується переважно поза межами людської тілесності, остання не розглядається здебільшого як джерело психічного та духовного здоров'я, а тим більше як потенціал духовного буття людини. Дослідники проблеми у зв'язку з цим вважають, що така інтерпретація людської тілесності пояснюється ірраціональністю нашого буття, його антитілесністю, що вимагає акцентування екзистенційного виміру людської тілесності [1].

Розгляд тілесності в досвіді онтологічного осягнення дозволяє виявити множинність її вимірів. Власне крім центральної проблеми взаємодії тілесного й духовного мова йде про такі аспекти, як тілесність у вимірі простору і часу; біологічне, соціальне і культурне у людській тілесності, тілесність як аспект руху тощо. Все це актуалізує розгляд тілесності у межах найбільш загальних філософських категорій. Наприклад, стосовно аналізу людської тілесності у просторовому вимірі доцільно розглядати її у контексті розуміння, що враховує не тільки тіла як «місця», але й різні його рівні, проєкції, еквівалентність центру й периферії, глибини й ширини, зовнішнього і внутрішнього тощо.

Виявлення можливої загальної основи конструювання цілісної системи філософського знання про тілесність людини як інтегрований феномен, що характеризує її сутність, має спиратися на узагальнення даних сучасної науки, у якій в останні роки значно наростає потік емпіричних даних про людську тілесність. Включення їх у проблемне поле філософського аналізу тілесності обов'язково здійснюється на основі розширення компетенції методологічного дослідження різноманітних аспектів тілесності людини, вироблення засад конструювання й оцінки всього спектра концепцій у цій царині. Методологічний аналіз повинен охоплювати як конкретно-наукову специфіку і її можливості оцінки окремих аспектів тілесності, так і характер їх співвідношення й теоретичного осмислення. Філософська онтологія стає способом об'єднання різних розділів природознавства й гуманітарних наук, присвячених проблемам людського тіла й тілесного буття, виробляючи форми й методи інтеграції наукового знання й формування концептуально-парадигмальних передумов для створення системи понять, у межах яких можливе узагальнене дослідження людської тілесності.

Слід констатувати, що дослідження людського тіла на рівні філософського і взагалі теоретичного аналізу неможливе поза розглядом її духовності, свідомості, мислення, пам'яті, і у цьому контексті – поза розумінням людини як цілісного суб'єкта. Поняття про людське тіло і його якісні характеристики еволюціонувало тривалий час у межах загальних філософських уявлень про людські властивості, сутність

людини, засади її формування та розвитку. У всіх філософських концепціях людини в історії філософської думки виділялися дві основні її частини: тіло й душа, які звичайно інтерпретувалися як зовнішня й внутрішня сутність людини. Акцентування пріоритетності однієї або іншої складової, їх синтез чи уособлення визначали розуміння людської сутності і постійно змінювалися в часі й просторі різних культур.

Сьогодні можна говорити не лише про взаємодію духовного та тілесного начала людини, а й про тіло людини, мислимо в категоріях внутрішнього й зовнішнього, і відповідно можна представити як зовнішнє експресивне тіло, що дозволяє найбільше явно виявитися самовираження людини, і як внутрішнє тіло – синтез тілесних відчуттів і переживань, що супроводжують будь-яку розумову діяльність. Безумовно, з виділенням різних рівнів тілесності встають питання про взаємодію між ними, про можливість збереження цілісності людини, що суттєво розширює філософську проблематику дослідження тілесності.

Таким чином, сьогодні тілесність як філософське поняття описує не просто структурну організацію (на відміну від тіла), а живу динаміку, пластичність, будь-які зміни зазначеної структури. Такий підхід є актуальним передусім у межах інформаційної парадигми дослідження людини, оскільки дозволяє інтерпретувати тілесність як гармонізуючий фактор щодо збереження цілісності людини, у межах концепту інформаційного обміну між різними рівнями тілесного простору.

Важливим є епістемологічний аспект аналізу людської тілесності. При цьому мова йде не про традиційний аспект проблеми, тобто обґрунтування методології дослідження, а ролі самого тіла у процесі пізнання. Безумовно, у найбільш загальному вимірі пошук істини, у традиційному розумінні вищої й кінцевої мети пізнання, обумовлений науковими методами, поняттями й категоріями, а також культурними цінностями й соціальними нормами, які сповідаються тим або іншим суб'єктом. Проте цей процес не слід розуміти як виключно інтелектуальний. Пізнання ідеальних або матеріальних світів може відбуватися безпосередньо в самих суб'єктах пізнання, тому що людина у процесі раціонального або емпіричного дослідження перетинає границю духовного й матеріального, при цьому вона сама є цією границею внаслідок своєї двоїстої природи, поєднання духу та тіла. Процес пізнання у людському житті, органічно в нього вписаний або втілений через його необхідність, є не тільки використання тих або інших наукових методів, але й перехід до нових соціокультурних практик і взаємодій, раніше не освоєних, що неможливо без врахування тілесного виміру людини.

Суб'єкт, що пізнає, є особистістю, але ця особистість представлена не тільки сферою свідомості в образі нематеріального духу й раціонально-інтелектуальної діяльності, але й тілом, яке втілює, транслює й опредмечує індивідуальні прагнення, бажання й сутність людини. Причому цей процес не є одностороннім і опирається на зворотний зв'язок, тобто як на вплив духовного світу особистості на тіло, так і на вплив тіла на цей духовний та інтелектуальний аспект людини. Відомий дослідник проблеми В. Хьосле у зв'язку з цим справедливо підкреслював, що «усі відомі нам

ментальні акти дійсно властиві істотам, що мають тіло, точніше, органічне тіло» [5, с. 114].

Тому справедливим є твердження, що людина здійснює пізнання не тільки за допомогою особистісного начала, що має духовну природу, але й за допомогою свого тіла. Тілесне у людині, у порівнянні з духовним виміром, звичайно розуміється як такий аспект людської сутності, який відіграє другорядну роль. Це пов'язано із традиційним для європейської цивілізації протиставленням духу й тіла, душі та плоті у суб'єкт-об'єктних відносинах, при яких світ духовного та ментального (а частіше за все і раціонального) найчастіше займає домінуючі позиції щодо світу тілесного. Це знайшло відображення не лише в онтології, а й в епістемології. У зв'язку з чим у теорії пізнання почуттєве (тілесне) пізнання розглядається лише як один з перших етапів пізнавального процесу, який має значення лише у контексті кінцевого результату, який бачиться як раціональне узагальнення й виявлення істини або сутності предмета пізнання з використанням ціннісних та ментальних потенцій пізнаючого суб'єкта.

І у зв'язку з цим постає проблема визначення епістемологічної цінності тілесного, що має самостійне, відмінне від духовно-інтелектуальної сфери людини значення. Будь-яке пізнання, раціональне або емпіричне, що прагне до об'єктивної істини, являє собою процес подолання перешкод і обмежень і орієнтується на постійний вибір між поняттями дійсного та неправильного. Пізнання за допомогою тіла на біологічному рівні підпорядковане вітальним процесам адаптації та самозбереження, оскільки усе біологічне (тілесне), включаючи і тіло людини, має цінність, поки воно живе, а якщо воно мертве, то може принести благо лише для іншого життя. Відтак суверенно-внутрішньою своєрідною істиною тіла слід вважати його вітальність, що і визначає значення тілесності для процесу пізнання.

Але, крім природного рівня буття, людина своїм тілом перебуває і в соціокультурному вимірі. Тут вона також представлена не лише як соціальна, ментальна, духовна сутність, але передусім своєю тілесністю. У своїй тілесності, цілісному вираженні й переживанні природного, соціального й культурного, у різних станах свого індивідуального тіла, сучасна людина перебуває на границі технічного світу та світу органічного, одночасно представляючи собою живу істоту, соціальну одиницю, культурний символ та духовну сутність. Проте саме тілесність лежить в основі всіх рівнів буття людини – від мінімального забезпечення вітальних процесів до вищих форм творчості. У своїх різних станах вона виявляє собою реакцію на запитання й відповіді в пізнанні буття як духовного, так і матеріального.

Особливо слід відмітити екзистенційно-практичну природу людської тілесності. На відміну від свідомості та загалом духовної сфери з її можливостями поринати в минуле й моделювати майбутнє, конструювати ціннісні орієнтири та сенсожиттєві пріоритети у континуумі соціокультурного плину, людина почуває й переживає своє тілесне існування лише в сьогоденні часу, у реальному практичному бутті тут і зараз. Перемирюючи за своє життя величезну кількість ментальних і фізичних станів, перебуваючи у русі життєвого процесу, який підлеглий не тільки природним потребам, але й соціальним детермінуючим впливам та чинникам,

людина прагне до стану стійкості та рівноваги. Саме у стані такої рівноваги у межах буттєвого простору людини відбувається взаємопогоджена реалізація процесів її духовного самопізнання у єдності з тілесним пізнанням на засадах індивідної цілісності.

Можна припустити, що тілесність як єдність стійкості й мінливості біологічних і соціокультурних станів людини взагалі відображає будь-який рівень її буття, будучи матеріально-біологічним його фундаментом. Саме тіло слід вважати матеріальною основою ідентичності людини, оскільки воно «належить» людині в набагато більшій мірі, ніж ідеї, цінності, соціальна визначеність чи власність. Це вірно не тільки тому, що тіло представляється фізичним базисом ментальних актів, духовних устремлінь та соціальної діяльності людини, але й тому, що уявлення про власне тіло є фундаментальною частиною створюваного людиною образу самої себе. Більше того, і у межах філософських роздумів, і у найвидатніших художніх творах ми бачимо, що саме тіло набагато краще ніж свідомі ментальні акти та унормовані ціннісні пріоритети вказує найбільш глибокі виміри людської ідентичності.

Висновки. Саме тому, рівновага тілесного й духовного стану становить основний зміст цілісності людського життя. Не заперечуючи значення духовності та інтелекту, потрібно пам'ятати про те, що наше тіло є нашим вираженням у світі, видимою формою наших намірів, що забезпечує йому онтологічну та аксіологічну значущість. З іншого боку, і сам процес пізнання може бути інтерпретований як рух від одного тілесного стану до іншого в пошуках рівноваги між духовним і тілесним началом у людині, цілісність якого здійснюється сукупністю взаємоузгоджених станів. Саме буття людини можна зрозуміти лише на основі визначення змістовного аспекту поняття тілесності. Але і в цьому випадку останню слід віднести не до матеріально-емпіричної сфери, а інтерпретувати як явище, яке не піддається осягненню лише органів почуттів і вимагає фундаментального філософського аналізу.

Список використаних джерел

1. Виляева С. И. Историческое развитие понятия «человеческая телесность» / Виляева С. И. // Аналитика культурологии. – 2014. – №28. – С.62–74.
2. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология: Введение в феноменологическую философию / Эдмунд Гуссерль; пер. с нем. Д. В. Скляднева. – Санкт-Петербург: Фонд Университет: Владимир Даль, 2004. – 398 с.
3. Леви Т. С. Психологическая граница как телесный феномен / Т. С. Леви [Электронный источник]. – Режим доступа: http://telesnost.ru/omega/psihologiya/psihologicheskaya_granitsa_kak_telesnyi_fenomen.htm. Дата обращения: 12.12.2015.
4. Подорога В. А. Феноменология тела. Введение в философскую антропологию / В. А. Подорога. – М.: Ad Marginem, 1995. – 340 с.
5. Хёсле Ж. В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности / Ж. В. Хёсле // Вопросы философии. – 1994. – №10. – С.112–123.

References

1. Viljaeva S. I. Istoricheskoe razvitie ponjatija «chelovecheskaja telesnost'» / Viljaeva S. I. // Analitika kul'turologii. – 2014. – №28. – С.62–74.
2. Gusserl' Je. Krizis evropejskih nauk i transcendental'naja fenomenologija: Vvedenie v fenomenologicheskiju filosofiju / Jedmund Gusserl'; per. s nem. D. V. Skljadnava. – Sankt-Peterburg: Fond Universitet: Vladimir Dal', 2004. – 398 s.

3. Levi T. S. Psihologicheskaja granica kak telesnyj fenomen / T. S. Levi [Elektronnyj istocchnik]. – Rezhim dostupa: http://telesnost.ru/omega/psihologiya/psihologicheskaya_granitsa_kak_telesnyi_fenomen.htm. Data obrashhenija: 12.12.2015.

4. Podoroga V. A. Fenomenologija tela. Vvedenie v filosofskuju antropologiju / V. A. Podoroga. – M.: Ad Marginem, 1995. – 340 s.

5. Hjosle Zh. V. Krizis individual'noj i kollektivnoj identichnosti / Zh. V. Hesle // Voprosy filosofii. – 1994. – №10. – S.112–123.

Lavrova L. V., PhD, associate professor, categorical representation of spiritual in humans, Head of Department of Education and Culture of Health in Dnipropetrovs'k Regional Institute of Postgraduate Education (Ukraine, Dnipro), lavrovalarisa0@gmail.com

Human physicality in the philosophical dimension

In the modern philosophical understanding most important interpretation of human physicality in the context of the social nature of man as a product of culture, both spiritual and physical. Philosophical ontology becomes a way of bringing together different sections of natural sciences and humanities on the problems of the human body and bodily life. Man has knowledge not only through personal principle that is the spiritual nature, but through his body. Unlike general consciousness and spiritual scope of its capabilities to dive into the past and simulate future design value orientations and priorities sensual life sociocultural continuum flow, a person feels and experiencing a physical existence only in the present time, in real practice being here and now. Corporeality as the unity of stability and variability of biological and cultural state of man in general reflect any level of existence, being biological material and its foundation.

Keywords: physicality, ontology, epistemology, man.

***

УДК 1(477)(091)

Пігош М. А.,
старший викладач кафедри філософії та культури,
Львівський торговельно-економічний університет
(Україна, Львів), muxajlo.p@i.ua

Пісієй Величковський та Святоотецька Антропология Східної Патристики

Проаналізовано вплив вчень отців церкви на творчість Пісієй Величковського. Встановлено, що його філософсько-релігійні погляди та світогляд сформувалися завдяки глибокому вивченню творів східної патристики. Акцентовується увага на висвітленні важливих аспектів морально-етичного та антропологічного вчення Величковського під кутом зору святоотецької традиції. На цій основі показано, що сутність та призначення людини, її ролі і місця у житті, полягає в духовно-моральному вдосконаленні. Спосіб життя, індивідуальні риси та морально-аскетичні поглядами Пісієй Величковського мають велике значення і в наш час для духовного збагачення людини та стати взірцем для наслідування. Людина з повною єдністю, усім серцем і всією душею має дотримуватися заповідей Божих і не проводити безплідно її у необхідстві час, даний Богом для чинення добрих та корисних справ. Підкреслимо, що антропологічні питання сутності та призначення людини, її ролі і місця у світі, духовне самовдосконалення та спасіння є основною проблемою творчості Пісієй Величковського та отців церкви.

Ключові слова: Пісієй Величковський, святоотецька антропология, східна патристика, духовність, духовне вдосконалення, аскетизм.

Мислитель XVIII століття Пісієй Величковський видатний український церковний діяч. Його життя, творчість, перекладацька діяльність мали величезний вплив на сучасників, і особливо на відродження духовного життя людини. Але творчий доробок цього релігійного філософа малодосліджений.

Актуальність статті, визначається висвітленням важливого аспекта історії української філософії, зокрема, філософсько-релігійного та антропологічного вчення Пісієй Величковського. Спосіб життя та діяльність Величковського мають велике значення і в наш час для духовного вдосконалення людини та стати взірцем для наслідування. Тому, звернення до цієї постаті дасть можливість краще зрозуміти наше сьогодення та втілити його ідеї в життя. Серафим Роуз пише, що «життя преп. Пісієй особливо важливе нам